

Plats och tid	Kommunalhuset rum 2:2, kl 16:30	
Beslutande	Gabriel Melki (s), ordförande Martin Koff (s) Anders Runelund (m) Eva Strömberg (fp) Inga-Lill Strömqvist (s), tjänstgörande ersättare	Jean-Pierre Zune PRO Tumba Karin Recksén PRO Tullinge Igor Siloo SPRF Ulla Neubüser SPF Botkyrka Ann-Margret Örnberg SPF Grödinge Gudrun Carlsson PRO Tumba, tjänstgörande ersättare
Ersättare	Siv Persson Torgen (s), Asta Holm (m), Aslan Isgi (kd), Helena Jyrkkä PRO Finska, Lisbeth Lexell PRO Grödinge, Gary Hjelm SPRF, Ann-Marie Peters SPF Botkyrka, Margareta Ståhlberg SPF Grödinge	
Övriga deltagande	Mahria Persson Lövkvist representant vård och omsorgsförvaltningen, Sofia Conrad sektionschef hälsa och aktivitet, Eija Hattara enhetschef, Petra Oxonius sektionschef hemtjänst, Emma Åberg utredare, Tiina Rantanen utredare.	
Utses att justera	Jean Pierre Zune PRO Tumba	
Plats och tid för justering	Kommunalhuset Tumba 2012-11-23	
Sekreterare	_____ Clara Hansson	Paragrafer 42 - 50
Ordförande	_____ Gabriel Melki (s)	_____
Justerare	_____ Jean Pierre Zune PRO Tumba	_____

ANSLAG/BEVIS

Protokollet är justerat. Justeringen har tillkännagivits genom anslag.

Nämnd

Kommunala pensionärsrådet

Anslaget den

2012-11-27

Förvaringsplats för protokollet

Vård och omsorgsförvaltningen

Underskrift

Sammanträdesdatum

2012-11-13

Nedtas den

2012-12-18

2012-11-13

§ 42

Aktuellt från organisationerna

Beslut

Kommunala pensionärsrådet noterar till protokollet att man tagit del av informationen.

PRO är fortsatt delaktiga och pådrivande i projektet Digidel. Äldrepolitiska frågor diskuteras såsom skatt för pensionärer, vinst inom välfärd och åldersdiskriminering.

PRO Tullinge har haft besök av Peter Nyberg, ordförande byggnadsnämnden. Försvårande är att det finns få samlingslokaler i Tullinge viket man hoppas kommer förändras.

SPRFs senaste föreningsmötet var utbildande i form av kultur. De fick ta del av en berättelse som bland annat berörde restaurangbranschen och uppbyggnaden av Grand hotell.

SPF Botkyrka har haft besök av Rickard Rozalskis som berättade om sitt liv.

SPF Grödinge har utökat satsningen på friskvård med olika aktiviteter.

PRO Tumba har haft matcirkel för främst herrar.

I Grödinge har PRO problem med att tillgå lämpliga lokaler. Nyligen har man haft en cirkel om Finland som varit populär men man upplever viss konkurrens från kommunala mötesplatser.

2012-11-13

§ 43

Restaurang Orren, muntlig information

Beslut

Kommunala pensionärsrådet noterar till protokollet att man tagit del av informationen.

Gabriel Melki (s) inleder med att berätta att vård och omsorgsnämnden i våras beslutade att en översyn av restaurang Orren skulle genomföras. I översynen ingick bland annat den ekonomiska aspekten men även huruvida köket var lämpligt i avseende till livsmedelhygien och ur arbetsmiljösynpunkt. Nu har Orren omvandlats från tillagningskök till serveringskök.

Sofia Conrad sektionschef hälsa och aktivitet berättar om bakgrunden som har lett till omvandlingen.

I köket finns problem med läckage i golven som kvarstår trots renovering. Beräkningar har gjorts på hur mycket det skulle kosta för att kunna göra om köket så att det blir brukligt. En bedömning har gjorts i avseende till antalet som besöker restaurang Orren och vad det kostar att driva köket. En del av de boende i huset föredrar att äta i restaurangen andra inte. Ett mindre antal utomstående besöker också restaurangen.

Nu är köksdelen avskild så att personalen inte behöver vistas där. Maten levereras i kantiner till Orren så att boende i huset kan beställa mat och kunna äta i restaurangdelen. Orren är fortfarande en samlingsplats och öppen för utomstående men få kommer dit. Personal finns på plats cirka tre timmar varje dag.

Gabriel Melki (s) berättar om pågående diskussioner om Orrens framtid. Samtal pågår med en annan förvaltning för att starta upp en eventuell sysselsättningsverksamhet på Orren där servering ingår.

Från pensionärsorganisationerna betonar man att den sociala aspekten är viktig att ta hänsyn till beträffande samlingsplatser för äldre.

2012-11-13

§ 44

Information om demensboenden - Eija Hattara och Mahria Persson Lökvist

Beslut

Kommunala pensionärsrådet noterar till protokollet att man tagit del av informationen.

Eija Hattara enhetschef Tumba äldreboende våning ett och Ekdala gruppboende berättar om demensboenden. I Botkyrka kommun finns 114 demensplatser och det finns cirka 100 brukare med demensdiagnos på somatiska boenden. Behovet är således stort. Utefter de nationella riktlinjerna för vård och omsorg vid demenssjukdom arbetar man bland annat med ett projekt för implementering av personcentrerad omvårdnad. Ett salutogent synsätt tillämpas och innebär bland annat hjälp till självhjälp och att stötta personen med det han/hon inte kan göra själv. Demenscoacher har utbildats och fungerar som stöd till kollegor och anhöriga exempelvis vid upprättande av genomförandeplanen. Vidare berättar Eija Hattara om validation som arbetsverktyg, hur man tänker kring aktiviteter och bemötande och om levnadsberättelsen kan vara ett verktyg för personalen.

Frågor och diskussion uppstår kring köer till demensboenden och pensionärsrådets delaktighet vid upprättandet av nya boenden.

Presentationen bifogas protokollet.

2012-11-13

§ 45

Information om ansökan till socialstyrelsen om införandet av lokala värdighetsgarantier och information om CareApp - Mahria Persson Lökvist

Beslut

Kommunala pensionärsrådet noterar till protokollet att man tagit del av informationen.

Petra Oxonius, ny sektionschef för hemtjänst, inleder med att presentera sig och berätta om införandet av CareApp.

Projektet berör för närvarande två utvalda hemtjänstgrupper och syftet är att beslutade insatser ska kvalitetssäkras. Den tekniska lösningen är en mobilapplikation som hemtjänstpersonalen har i sina mobiltelefoner samt en streckodslignande klisterlapp som sitter hemma hos brukaren. Lösningen underlättar för personalen att registrera vad som görs och det är ett sätt att se hur lång tid olika insatser tar. Fall för projektet väl ut kommer resterande hemtjänstgrupper få ta del av samma system vilket då kommer implementeras under 2013. CareApp är en del i hemtjänstens effektivitets- och kvalitetsarbete.

Synpunkter som framförs är att kommunikationen vid införandet inte fungerat bra och att samarbetet mellan dem som beslutar om insatserna och dem som utför insatserna fungerar dåligt. Petra Oxonius berättar att samarbetet mellan de olika verksamheterna är ett förbättringsområde man ser över. Petra tar med sig framförda synpunkter och återkopplar till pensionärsrådet vid ett senare tillfälle.

Presentationen bifogas protokollet.

Mahria Persson Lökvist informerar om ansökan till socialstyrelsen om införandet av lokala värdighetsgarantier.

Mahria berättar om den nationella värdegrunden och om vård och omsorgsförvaltningens brukarvärdegrund. Värdighetsgarantierna ska utgå ifrån de 7 områden som beskrivs i den statliga offentliga utredningen som föregick lagstiftningen om den nationella värdegrunden. Vid utformandet av lokala värdighetsgarantier finns många aspekter som ska inkluderas exempelvis delar av det arbete som redan bedrivs på vård och omsorgsförvaltningen. En värdighetsgaranti i detta sammanhang innebär bland annat att det ska vara tydligt vad brukaren kan förvänta sig och om garantin inte uppfylls ska åtgärd ske.

2012-11-13

Förutsatt att de ansökta medlen beviljas är intentionen är att pensionärsrådet ska vara delaktigt i processen med att ta fram värdighetsgarantierna.

Presentationen bifogas protokollet.

2012-11-13

§ 46

Uppfattningar om äldreomsorg bland äldre med utländsk bakgrund - Emma Åberg

Beslut

Kommunala pensionärsrådet noterar till protokollet att man tagit del av informationen.

Emma Åberg utredare på vård och omsorgsförvaltningen berättar om en studie genomförd av mångkulturellt centrum om uppfattningar om äldreomsorgen bland äldre med utländsk bakgrund i Botkyrka. Syftet med studien har varit att synliggöra de erfarenheter, kunskaper och önskemål äldre med utländsk bakgrund har när det gäller äldreomsorg men också att formulera rekommendationer för det fortsatta arbetet.

Studien har genomförts av mångkulturellt centrum genom samtal med cirka 20 informanter med olika bakgrund. Samtal har förts gruppvis kring ett antal frågor utformade av vård och omsorgsförvaltningen och som förvaltningen velat ha svar på.

Presentationen och rapporten bifogas protokollet.

2012-11-13

§ 47

Kartläggning "Äldreomsorg på finska?" - Tiina Rantanen

Beslut

Kommunala pensionärsrådet noterar till protokollet att man tagit del av informationen.

Tiina Rantanen projektanställd utredare på vård och omsorgsförvaltningen, presenterar den pågående kartläggningen av hur den finsktalande befolkningen i Botkyrka vill ha sin äldreomsorg i framtiden. Projektet finansieras inom ramen för finskt förvaltningsområde. En enkät har skickats ut till cirka 400 finska medborgare i Botkyrka. För att nå finsktalande personer utan finskt medborgarskap har man tagit hjälp av bland annat pensionärsorganisationer. Ett begränsat antal djupintervjuer har också genomförts. Man har gått ut med information om kartläggningen på webben och i lokaltidningen. Hittills har drygt 22 procent av hela målgruppen svarat på enkäten.

Pensionärsrådet kommer att få information när rapporten är färdigställd och tillgänglig.

2012-11-13

§ 48

Anmälningssärenden

Beslut

Kommunala pensionärsrådet har tagit del av nedanstående handlingar.

På bordet:

- Föredragningslista för vård- och omsorgsnämnden 2012-11-20
 - Inbjudan till seminarium om finskt förvaltningsområde och nationella minoriteter.
 - Inbjudan till samverkansmöte med kommunala pensionärsråd från Stockholms läns landsting.
-

2012-11-13

§ 49

Revidering av ärendelistan

Beslut

Kommunala pensionärsrådet fastställer den uppdaterade ärendelistan. Ett extra rådssammanträde kommer att hållas i december.

- Projekt brandsäkerhet i hemmet.
 - Vidare diskussion om tillgänglighetsinventeringarna som görs i Botkyrka kommun.
 - Kontinuerlig uppdatering av upplevelseparken i Hågelbyparken (februari).
 - Trafikfrågor på Hågelbyleden (februari).
 - Kultur för äldre – Birgitta Jansson kulturutvecklare (extra sammanträde i december).
 - Försämrad bankservice, svårigheter för många äldre.
 - Utveckling av hemtjänsten.
 - Uppföljning från Botkyrkabyggen om seniorboenden.
-

2012-11-13

§ 50

Övriga frågor

Beslut

Kommunala pensionärsrådet noterar till protokollet att man tagit del av informationen.

Gabriel Melki (s) berättar att en äldreplan håller på att upprättas där pensionärsrådet ska vara delaktiga.

Pensionärsrådet kommer få information om arbetet med att se över riktlinjerna för biståndsbedömning och om boendeplanen.

**LÅNGT
IFRÅN LAGOM**

Botkyrka kommun

Äldreomsorg som är långt ifrån lagom

Långt ifrån lagom

Demensboende i Botkyrka

- 114 platser
- Drygt 100 med diagnos på somatisk plats

Nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom 2010

- Projekt för implementering av ”personcentrerad omvårdnad” 2011
 - innebär att personen, inte demenssjukdomen sätts i fokus
- Vikten av samarbete kommun- landsting- anhöriga
 - multiprofessionell teamarbete, vård och omsorgsarbete som baserar på samarbete och en god kommunikation mellan olika yrkesprofessioner

Salutogent synsätt

- Hälsobefrämjande arbetssätt, hjälp till självhjälp, stötta med det som personen inte kan själv
- Kräver diskussion och nytänkande
- Färre fasta rutiner
- Traditionell demensvård, vårdans arbete värderas till stor del efter hur många uppgifter de hinner med
- Skapa relation och försöka möta den demenssjuka på samma nivå

Demenscoacher

- Stöd till kollegor och anhöriga vid upprättande av en genomförandeplan
- Leder reflektionsmöten
- Får stöd av demenssjuksköterska

Validation som arbetsverktyg

- Bekräfta känslan, orolig, ledsen , upprörd, glad
- Frågor att använda i mötet med den demenssjuke
- När?
- Vad?
- Hur?
- Aldrig varför?

Personal

- Öppet klimat i arbetsgruppen
- Tillit till varandra, arbeta utifrån genomförandeplanen
- Tålmodig, påhittig, respektera andra, gott bemötande
- ABC-demensutbildning och Silvia Hemmets utbildning i demenssjukdomar och bemötande

Aktiviteter

- Utevistelse
- Egen tid
- Musik och dans

Levnadsberättelse

- Erbjuds till alla men är frivillig
- Viktig källa till personens liv och används som verktyg i mötet med den demenssjuka. Hjälper till att samtala om gamla tider, mamma, pappa, syskon, ev husdjur och viktiga händelser i livet.

Anhöriga

- Alltid välkomna att vara delaktiga i omsorgen om den demenssjuke men det är inget krav
- Anhörigas sjukdom
 - Den närståendes demenssymtom kan väcka allt ifrån irritation och ilska till känslor av skuld och maktlöshet
- Stöd till anhöriga
 - Demenssjuksköterska
 - Demenscoacher på våra gruppboenden

Bemötande

- Demenssjuk
 - alla människor är lika mycket värda. Demenssjuka personer har kvar sin identitet och människovärde och rätt till självbestämmande och detta ska märkas i vården och omsorgen
- Anhörig
 - Skapa goda relationer till anhöriga, deras roll är viktig både för den demenssjuka och omsorgspersonal.

**LÅNGT
IFRÅN LAGOM**

Botkyrka kommun

Äldreomsorg som är långt ifrån lagom

Långt ifrån lagom

Applikation

- **Mobilapplikationen (CareApp)**
- Mobilapplikationen, som vi valt att kalla CareApp, är ett program som installeras på den telefon man valt att använda. När man startar detta program och loggar in påbörjas kommunikationen med kommunikationsservern. Beroende på vilken funktionalitet som är aktiverad sker olika saker, exempelvis hämtas schema och vårdtagaruppgifter in från databasen.

Registrering av tid

- En streckkodsliknande klisterlapp startar och avslutar registrering av tid hos vårdtagare

Kvalitetssäkrat

- **Genom att registrera tiden kan vi också säga hur lång tid olika insatser tar, att personal har varit hemma hos vårdtagare den aktuella tiden och dokumenterat vad som har gjorts**

Pilotprojekt

- Care App kommer att provas i 2 grupper under 4 månader.
- Faller projektet väl ut kommer resterande grupper att få ta del av samma system. Implementering under hela 2013
- Utredning av nyckelfri hemtjänst i samma system?

Kvalitet och effektivitet i hemtjänsten

- Ekonomistyrning- kontroll
- Brukarens fokus- kvalitetssäkrat

**LÅNGT
IFRÅN LAGOM**

Lokala Världighetsgarantier

Äldreomsorgen Botkyrka

BOTKYRKA
KOMMUN

Långt ifrån lagom

Nationell värdegrund

- Socialtjänstlagen 5 kap. 4§, 1 januari 2011

Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre människor får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

Vård och omsorgsförvaltningens brukarvärdegrund

- *"Vård- och omsorgsförvaltningen utgår från alla människors lika värde och den enskildes möjligheter och förmågor. Vi respekterar alla och arbetar för trygghet, jämlikhet och den enskildes personliga integritet. Vi inbjuder till dialog och delaktighet."*

Makt och kontroll över sitt eget liv

- Världighetsgarantierna ska utgå ifrån de 7 områden som beskrivs i den statliga offentliga utredningen som föregick lagstiftningen om den nationella värdegrunden
- *Rätt till privatliv och kroppslig integritet*
- *Möjlighet att upprätthålla sitt självbestämmande*
- *Individanpassning och delaktighet i beslut och insatser*
- *Insatser av god kvalitet*
- *Ett gott bemötande*
- *Känsla av trygghet*
- *Upplevelse av meningsfullhet*

Hur tar vi fram garantierna

- Arbetsgrupperna på enheterna i workshops tar fram förslag
- Arbetet sker i en planerad aktivitetsprocess
- Garantierna ska vara väl förankrade hos nämnden, alla medarbetare inom äldreomsorgen, av de som har beslutade insatser, närstående, intresseorganisationer och övriga medborgare

Värdighetsgarantier

Information till brukaren

Vilka är våra garantier

Hur framför brukaren synpunkter när vi inte fullföljer garantierna

Återkoppling

Åtgärd

En värdighetsgaranti är såväl ett löfte som en upplysning om vad du har rätt att förvänta dig för tjänster och service av kommunen.

OM VI INTE kan uppfylla garantin kommer vi att undersöka vad som inträffat, ge en förklaring och snarast göra en rättelse om något gått fel.

LÅNGT IFRÅN LAGOM

Uppfattningar om äldreomsorgen bland äldre med utländsk bakgrund i Botkyrka

– En kvalitativ studie utförd av Mångkulturellt centrum

Syfte med studien

- Synliggöra de erfarenheter, kunskaper och önskemål äldre med utländsk bakgrund har när det gäller äldreomsorg
- Formulera rekommendationer för det fortsatta arbetet med äldre med utländsk bakgrund

Beskrivning av studien

- Genomförd av Mångkulturellt centrum (MKC) med projekt pengar från Hjälpmedelsinstitutet
- Uppföljning av enkätundersökning och studiecirkelmaterial som genomförts av MKC 2002 och 2007
- Drygt 20 informanter med bakgrund i Bolivia, Chile, Eritrea, Turkiet och Sri Lanka. Urval utifrån kontakter
- Något fler kvinnor än män i studie. 60+
- Tolk användes vid behov. Varierande svenskkunskaper
- Samtal med utgångspunkt i ett antal frågor som förvaltningen velat ha svar på

Urval av frågor till informanterna

- Vad vet du om svensk äldreomsorg/Botkyrkas äldreomsorg? Vad tycker du om systemet?
- Vad tycker du om hur Botkyrka kommun informerat om äldreomsorgen?
- Vad känns viktigast för dig på ålderns höst?
- Vad kan Botkyrka kommun göra för att fler med utländsk bakgrund ska välja att ta del av äldreomsorgen?

Kunskap om svensk äldreomsorg

- Generellt liten kunskap/erfarenhet av svensk äldreomsorg och vilken omsorg som erbjuds
- En negativ bild av äldreomsorgen från media och i viss mån från bekanta. Samtidigt positivt inställda till det svenska äldreomsorgssystemet i relation till hemlandets
- Efterlyser mer information från Botkyrka kommun dels på svenska och dels på hemspråket för att inte behöva bli beroende av familjemedlemmar

Övriga önskemål

- Viktigt att kunna kommunicera med hemtjänst/omvårdnadspersonal. Önskemål om personal som talar brukarens modersmål
- Mat och kultur man känner igen särskilt om man skulle bli dement
- Visst intresse för att kommunen inrättar avdelningar som är inriktade på olika kulturer/språk

Generella iakttagelser

- Önskemål och behov varierar mellan grupperna utifrån språkkunskaper, tid i Sverige och hur välintegrerad man känner sig i Sverige
- Bara i gruppen med chilenare tog man för givet att barnen ska ta hand om de äldre. Önskemålet finns även inom andra grupper men samtidigt vill man inte bli en börda för barnen
- Rädsla för diskriminering

Rekommendationer

- I högre utsträckning förmedla information om äldreomsorgen på andra språk än svenska. Gärna riktad till dem själva och deras anhöriga
- Använda sig av organisationer och föreningar för att nå olika etniska grupper med ovanstående information
- Matcha brukare och personal utifrån språkkunskaper
- Starta avdelningar inriktade på olika modersmål/kulturer
- Studera hur andra länder med en stor andel invandrad befolkning, exempelvis Storbritannien, organiserar sin äldreomsorg och lära av detta

Uppfattningar om äldreomsorgen bland äldre
med utländsk bakgrund i Botkyrka
– en kvalitativ studie

September 2012
Författare: René León Rosales
Mångkulturellt centrum
Uppdragsgivare: Vård- och omsorgsförvaltningen
Botkyrka kommun

Mångkulturellt centrum

Innehåll

Innehåll	1
Inledning	2
Studiens bakgrund	2
Syfte	2
Intervjuerna och informanterna	2
Mångkulturellt centrums tidigare studier	4
Äldreomsorgen i informanternas födelseländer	6
Informanternas kunskaper om den svenska äldreomsorgen	8
Uppfattningar om försämringen av den svenska äldreomsorgen	8
Språkets betydelse	9
Personal som talar samma modersmål och mat man känner igen	11
Diskriminering	13
Idéer till verksamhetsutveckling	14
Sammanfattning och rekommendationer	15
Rekommendationer	16
Källor	17
Bilaga	18
Frågeunderlag vid dialogträffar om äldreomsorg	18

Inledning

Studiens bakgrund

Vård- och omsorgsförvaltningen i Botkyrka gav under slutet av augusti 2012 Mångkulturellt centrum uppdraget att genomföra dialogträffar med personer med utländsk bakgrund i Botkyrka, 55 år och äldre. Varje träff skulle ha karaktären av en gruppintervju med cirka fem deltagare med samma nationella/etniska bakgrund. Rapporten skulle levereras i slutet på september 2012.

Syfte

Syftet med denna undersökning är att utifrån en kvalitativ analys av de genomförda intervjuerna synliggöra och diskutera de *erfarenheter, kunskaper och önskemål* äldre med utländsk bakgrund, boende i den norra delen av kommunen Botkyrka, har när det gäller äldreomsorg. I uppdraget ingår också att formulera rekommendationer för det fortsatta arbetet med äldre med utländsk bakgrund.

Intervjuerna och informanterna

Då tiden för undersökningen var knapp har det inte funnits möjlighet att genomföra en mer systematisk uppsökning av informanter. Genom att använda sig av egna kontakter bland boende och organisationer i Botkyrka lyckades Mångkulturellt centrums medarbetare kontakta och boka möte med fem grupper av informanter, med bakgrund i Bolivia, Chile, Eritrea, Turkiet och Sri Lanka. Intervjuerna var halvstrukturerade samtalsintervjuer, det vill säga att intervjuaren i varje intervju har utgått ifrån samma frågelista (se bilaga), men anpassat frågorna till hur samtalet utvecklats i varje grupp. Intervjuaren har ställt fördjupningsfrågor när informanter lyft fram oförutsedd information.

Gruppintervjuer genomfördes med äldre med fem olika nationella bakgrunder. Intervjun med äldre med chilensk bakgrund genomfördes den 5 september 2012, gruppen äldre med lankesisk bakgrund intervjuades 8 september 2012, gruppen med eritreansk bakgrund intervjuades 9 september 2012, de äldre med boliviansk bakgrund intervjuades den 12 september och de med turkisk bakgrund intervjuades den 13 september. René León Rosales intervjuade gruppen äldre med chilensk bakgrund på spanska. Nicolas Orozco intervjuade gruppen med boliviansk bakgrund, samt gruppen med turkisk bakgrund. Han har transkriberat/renskrivit anteckningar från intervjuerna med de chilenska, bolivianska och turkiska äldre. Sadia Hassanen har både intervjuat och transkriberat/renskrivit anteckningarna från intervjuerna med de äldre med lankesisk och eritreansk bakgrund. Anteckningar från varje intervju gjordes av intervjuarna. Dessutom finns intervjuerna med de äldre med chilensk, boliviansk och eritreansk bakgrund inspelade som ljudfil. De äldre med lankesisk bakgrund ville inte bli inspelade, och inspelningen med de turkiska äldre blev inte av på grund av tekniska problem.

Här följer en kort beskrivningen av de olika grupperna, i kronologisk ordning. Samma ordning kommer att följas i rapporten för den tematiska redovisningen av vad som togs upp i de olika grupperna.

Äldre med chilensk bakgrund

Föreningen *Centro Latinoamericano de tercer edad* organiserar äldre med chilensk bakgrund. En gruppintervju med fem av föreningens medlemmar genomfördes den 5 september 2012 i Fittja. Informanterna i denna grupp kom till Sverige mellan 1983 och 1993. Gruppen består av fyra kvinnor, 62, 77, 84 och 87 år gamla, samt en 82-årig man. Fyra av dem bor ensamma i hyreslägenheter i den norra delen av Botkyrka, en av kvinnorna bor med sin dotter i en villa i en angränsande kommun. Samtliga säger att de får hjälp av sina barn med vardagssysslor. Alla deltagare, förutom en, nämner att de har haft problem med hälsan.

Äldre med lankesisk bakgrund

Genom att kontakta Tamilska föreningen ordnades en gruppintervju med fyra informanter med bakgrund på Sri Lanka. Intervjun genomfördes den 7 september 2012 i Hallunda. Då de informanterna inte behärskade svenska fick en man från föreningen fungera som tolk.

Det visade sig när intervjun startade att två av informanterna, två kvinnor, var 45 år och 53 gamla, trots att föreningen fått klara instruktioner om att informanterna skulle vara 55 år eller äldre. Intervjuaren från Mångkulturellt centrum valde att genomföra intervjun ändå, då hon gjorde bedömningen att även de yngre informanter kunde bidra i diskussionen om vad man vad man visste om den svenska äldre omsorgen. Intervjuaren var dock särskilt angelägen om att låta de två äldre informanterna, en 59 år gammal kvinna och en 64 år gammal man, svara på frågorna.

Informanterna i denna grupp flyttade till Sverige under 90-talet på grund av inbördeskriget på Sri Lanka. Alla fyra är bosatta i den norra delen av Botkyrka kommun. De har alla barn. Kvinnorna jobbar inom hemtjänsten, i ett skolkök respektive på ett dagcenter. Mannen är förtidspensionär, men har tidigare arbetat som lokalvårdare.

Äldre med eritreansk bakgrund

De äldre med eritreansk bakgrund intervjuades hemma hos en av informanterna i Alby. Intervjun genomfördes på tigrinja. Informanterna är fyra kvinnor i åldrarna 56-60, som samtliga bor i den norra delen av Botkyrka kommun. Samtliga kom till Sverige som flyktingar på grund av kriget i Eritrea. Samtliga bor ensamma idag. Tre av dem har vuxna barn. Två av dem är förtidspensionerade och två är arbetssökande. Två av dem har genomgått operationer i fötterna.

Bolivianska seniorer

Genom att kontakta föreningen *Fuerza de los Andes* ordnades en intervju med fem informanter med Boliviansk bakgrund, som genomfördes den 12 september 2012 i Fittja. På samma sätt som med de äldre med lankesisk bakgrund visade det sig när intervjun sattes igång att två av informanterna inte motsvarade de ålderskriterier som angetts i kontakt med föreningen, då en man var 47 år och en annan 52 år. Även i detta fall valde intervjuaren att genomföra intervjun, men att lägga extra fokus på att fånga tankar som de övriga deltagare

uttryckte, en 59 årig kvinna och två män, 63 år respektive 64 år gamla. Informanterna i denna grupp kom till Sverige från sent 70-tal till mitten av 80-talet. Ingen av informanterna är idag pensionär/ förtidspensionär. Men om ett till två år går två av dem i pension.

Turkiska kvinnor

Genom att kontakta organisationen Verdandi i Fittja genomfördes en intervju med fyra kvinnor födda i Turkiet. Kvinnorna var mellan 55 och 59 år gamla. Ingen av informanterna är ännu pensionär/förtidspensionär. Tre av kvinnorna är i Fas 3. Bara en av de intervjuade turkiska kvinnorna kan tala svenska. Hon agerar som tolk under intervjun. Samtliga kvinnor har vuxna barn

Mångkulturellt centrum's tidigare studier

Mångkulturellt centrum har tidigare publicerat studier inom kunskapsfältet äldre med utländsk bakgrund och äldreomsorg. På uppdrag av Socialdepartementet genomfördes studien *Inför pensioneringen – en intervjustudie med immigranter*, om förväntningar och resonemang inför pensionering och ålderdom hos personer med utländsk bakgrund, i åldrarna 53 till 65 år, bosatta i mångkulturella urbana miljöer (Akaoma & Öhlander 2002). I denna studie intervjuades 14 kvinnor och 16 män, med bakgrund i Argentina, Bosnien, Chile, Grekland, Hongkong, Indien, Iran, Italien, Somalia, Spanien, Turkiet och Uruguay. Ett påtagligt resultat i studien är att informanterna som intervjuades om tankar inför pensionering och åldrande ofta var fåordiga och inte beskrev några mer genomtänkta planer för sin pensionärstillvaro. Detta överensstämmer med annan forskning, som visar att det är mycket vanligt att personer inte lägger så mycket tankearbete på att planera livet som pensionär. Planering inför ålderdomen kan dock för personer med utländsk bakgrund också försvåras av migrationsrelaterade frågor, såsom drömmen om återvändandet, hemmahörandes dilemma, samt främlingskapet inför både landet man lämnat och landet man kommit till.

Det senare är kopplat till ett annat påtagligt resultat i studien, nämligen att informanternas berättelser genomsyrades av en känsla av utanförskap i samhället. Denna känsla av utanförskap hänger ihop med vad som kan kallas för mönster av etnisk segregation i samhället, något som tar sig uttryck i till exempel att informanterna rapporterade att de mest umgicks med andra immigranter. I studien framgår också att det bland informanterna bara var en person som gav uttryck för önskemålet att som äldre flytta till ett etniskt äldreboende tillsammans med personer födda i samma land. Däremot var det fler som kunde tänka sig ett sådant boende i fall deras förmåga att tala svenska avtog vid hög ålder.

Mångkulturellt centrum har även gett ut ett studiecirkelmateriale *Framtidens äldre*, som tar upp frågor om kultur och etnicitet för vård- och omsorgspersonal. Detta materiale togs fram i samarbete med vård- och omsorgsförvaltningen i Botkyrka kommun (Edström & Morberg 2007). Studiematerialet erbjuder möjligheten att fördjupa sig i begreppen kultur och etnicitet och deras relevans för personalens vardag inom vård- och omsorg. Hur man kan tänka när det gäller att känna sig trygg i sin yrkesroll i förhållande till dessa frågor samt vad äldre med både svensk och utländsk bakgrund har för tankar, förhoppningar och oro inför framtiden.

Materialet baseras bland annat på åtta gruppintervjuer och 25 personintervjuer som genomfördes på språken svenska, turkiska, assyriska/syrianska och spanska, med äldre i åldrarna 65 till 75 som har dessa språk som modersmål.

Studiecirkelmaterialet lyfter fram likheter och skillnader för hur vardagen kan se ut för de äldre boende i den norra delen av kommunen Botkyrka. Bland annat framgår det att olika religiösa rum har stor betydelse för många av informanterna, då de i dessa rum fick tillfälle för socialt umgänge med andra. I centrum för många av de äldres berättelser om sin vardag fanns också relationen till barnen och barnbarnen.

I materialet lyfts även fram att informanterna i denna studie var eniga när det gäller en förståelse av när ålderdomen inträffar, nämligen då hälsan sviktar och kroppen inte längre hänger med. Detta, menar de, tvingar en att börja se sig själv som gammal. De lyfter fram att det faktum att kroppen inte längre kan hänga med också har sociala konsekvenser, då man därigenom börjar tillhöra en annan grupp i samhället. Många markerar att det är först då man egentligen börjar fundera på sin egen ålderdom, och hur den ska "organiseras". Det handlar då bland annat om tankar och funderingar om vem som ska ta hand om en själv. De flesta i studien markerar ett önskemål om att barnen ska finnas där för dem, men också en medvetenhet om att det kanske inte blir så då barnen också måste få ihop sina egna liv.

Språket framstår som något centralt när det gäller hur de äldre resonerar kring organisationen av den egna ålderdomen. Gruppen äldre med syrianska/assyriska som modersmål skilde sig här från övriga på så sätt att de mer entydigt än andra markerade att om de som äldre skulle behöva söka sig till ett äldreboende, så skulle de föredra ett "eget ställe" med personal som talar deras modersmål och där de också är bekanta med den mat som serveras.

I samtliga fall svarade informanterna – även de som inte hade assyrisk/syriansk bakgrund – att de ansåg det vara viktigt att det fanns personer i personalen som talade deras språk ifall de en dag blev tvungna att lämna sina hem på grund av ålderdom, samt att de gärna såg att det fanns medboende med samma modersmål. Tillgång till personal som behärskar det egna modermålet var dock det som prioriterades högst.

Ovanstående studier utgör en bakgrund för de diskussioner som utvecklas längre fram i denna rapport, där ett särskilt intresse kommer att ges till de resultatmässiga paralleller som finns mellan de olika undersökningarna.

Äldreomsorgen i informanternas födelseländer

Informanternas beskrivning av äldreomsorgen i deras respektive födelseländer målar fram bilden av att denna typ av offentlig omsorg inte är lika självklar där som i Sverige. I samtliga grupper klargörs att omsorgen om de äldre i deras födelseländer till stor del är barnens och familjens angelägenhet, när inte familjens ekonomiska situation möjliggör privata alternativ. I vissa grupper beskrivs hur en offentlig äldreomsorg är något som har börjat utvecklas i deras födelseländer under den senare tiden. Här följer en kort redogörelse av vad som togs upp i de olika grupperna.

De äldre med chilensk bakgrund menar att pensionärens villkor i Chile är dåliga och att stödet från samhället är svagt. Pensionärer i Chile är därför beroende av att familjen kan ta hand om dem. De menar att det inte finns ett liknande system kring äldreomsorg i Chile som det svenska. Staten har dock börjat erbjuda ett bidrag, men de menar att det inte räcker till för att täcka ens de mest grundläggande kostnader. Pensionerna i Chile är överlag väldigt låga och staten ger inte mycket bidrag till pensionärerna. Liksom informanterna i de andra grupperna menar de att det ofta förväntas att barnen ska ta hand om de äldre. Av denna anledning är de tacksamma för det svenska systemet som ger dem hyresbidrag och pension, även om de har märkt av nedskärningar i äldreomsorgen genom åren.

De äldre med lankesisk bakgrund berättar att i Sri Lanka finns privata äldreomsorgsalternativ för de familjer som har råd med det. De nämner också att det finns en statligt finansierad äldreomsorg, men som riktar sig mot de äldre som saknar familjer och ekonomiska resurser. Förutom dessa alternativ är det familjen som tar hand om de äldre hemma. Informanterna i denna grupp menar att den svenska äldreomsorgen är ”den bästa”, även om de tycker att det finns brister som borde åtgärdas när det gäller vård och omsorg av äldre med utländsk bakgrund.

Gruppen äldre med eritreansk bakgrund menar att äldre och sjuka i Eritrea är beroende av sina barns-, vänners- och släktingars stöd eftersom staten inte har utvecklade program för att stödja dessa grupper. Det finns privata alternativ, men det är långt ifrån alla som kan använda sig av dessa. Äldre utan barn är särskilt utsatta. En av kvinnorna menar att hon själv, som saknar barn och barnbarn, skulle riskera att ”dö ensam på gatan” i Eritrea, då hon inte tillhör en stor familj och saknar syskon som skulle kunna ställa upp för henne. De äldre i denna grupp uttrycker att äldre människor som bor i Sverige borde vara tacksamma att de lever i detta land där staten tar ansvar för allting, eller som en av kvinnorna uttrycker det:

”I Sverige tar staten hand om sina gamla på ett fint sätt. Ingen behöver be barn eller barnbarn om hjälp som man gör i Eritrea. För människor som inte har barn är Sverige ett fint land, jag är glad att jag har råkat komma till detta land, jag vet att jag inte kommer bli utslängd på gatan p.g.a. att jag är barnlös och fattig ”

De äldre med boliviansk bakgrund berättar att livet som pensionär i Bolivia kan vara tufft, då man i hög grad är beroende av att familjen tar hand om en. Enligt dem har dock situationen förbättrats något på senare tid då alla bolivianer över 60 år numera har rätt till en liten pension från staten, oavsett hur mycket de har jobbat under sitt liv. Bidraget utgör ett slags minimum men är inte tillräckligt för att kunna leva på, utan ses som en extra hjälp. Denna hjälp är dock avgörande för de mest ekonomiskt och socialt utsatta äldre:

”Bolivia kan sägas delas in i två delar; den formella och den informella delen. Den formella är de som har arbete och betalar skatt. Men den största delen tillhör den informella delen, som tidigare inte har fått hjälp av staten. Nu får samtliga pensionärer bidrag, oavsett om de har arbetat mycket eller inte. Denna hjälp har stor betydelse, speciellt för de äldre som inte har familjen nära sig, vilket är vanligt eftersom många bolivianer flyttar utomlands”

Kvinnorna födda i Turkiet menar att det traditionellt är så i Turkiet att barnen tar hand om de äldre, men att det även finns andra alternativ. Det finns äldreboenden och det går att hyra in en person som tar hand om de äldre, men kostnaderna för detta gör att dessa tjänster inte utgör ett realistiskt alternativ för många. Kvinnorna menar att den turkiska staten numera även hjälper de som har det sämst ställt genom bidrag, men att man då måste vara registrerad i statliga sociala program vilket många inte är. De menar också att det är vanligt att när äldre personer inte kan tas om hand av familjen brukar det lokala grannskapet hjälpa till.

Sammanfattningsvis framgår det av ovanstående genomgång att det finns många likheter i hur informanterna beskriver äldreomsorgen i sina respektive hemländer, även om de kommer från vitt skilda länder, belägna på olika kontinenter. En röd tråd i deras berättelser är att de beskriver att det ofta förväntas att familjen tar hand om sina äldre, men de sätter också det i relation till avsaknaden av en offentligt finansierad äldreomsorg. I alla grupper kom det också fram att familjer med god ekonomi kunde köpa privata tjänster inom äldreomsorgen, men att detta var något som flertalet i deras ursprungsländer inte kunde ha som realistiskt ekonomiskt alternativ.

En annan röd tråd i samtliga intervjuer är att diskussionerna om äldreomsorgen i ursprungsländerna alltid ledde till jämförelser med äldreomsorgen i Sverige. Genomgående här är att äldreomsorgen i Sverige framställs, med situationen för äldreomsorgen i deras födelseländer som bakgrund, i en mycket positiv dager.

Informanternas kunskaper om den svenska äldreomsorgen

Det kan te sig litet paradoxalt, med tanke på den positiva bilden av den svenska äldreomsorgen som målades fram av informanterna i kontrast till situationen i deras respektive födelseländer, att de flesta samtidigt markerar att de egentligen har lite information om äldreomsorgen i Sverige. En röd tråd i alla samtalen är att informanterna menar sig inte ha fått direkt information från Botkyrka kommun när det gäller vilka tjänster äldre har tillgång till.

När till exempel de äldre med chilensk bakgrund får frågan vad de känner till om äldreomsorgen i Sverige svarar en av informanterna: ”*Vi vet nästan ingenting*”. När informanterna vidare får frågan om de har fått hjälp med information om vad kommunen kan bidra med, svarar de ”*Nej, aldrig*”, eller att den information de fått är väldigt knapp. Dessa svar är kännetecknande även för hur informanterna i de övriga grupperna svarade.

Uppfattningar om försämringen av den svenska äldreomsorgen

Även om de allra flesta informanterna menade att de saknade direkt information om den svenska äldreomsorgen, så fanns det också i samtliga grupper informanter som återberättade de missförhållanden som de fått höra förekommer inom den svenska äldreomsorgen, och/eller som berättade om hur den svenska äldreomsorgen har försämrats över tid. Dessa negativa berättelser om äldreomsorgen i Sverige har de kommit i kontakt med genom massmedia, genom vad bekanta har återberättat för dem samt genom berättelser från bekanta och släktingar som själva arbetar inom äldreomsorgen.

Under samtalet med de äldre med chilensk bakgrund framgår att de uppskattar det svenska äldreomsorgssystemet, som de menar är speciellt bra för äldre som inte har en familj som stöttar dem ekonomiskt. Under intervjun framgår dock att de också överlag har en skeptisk syn på både hemhjälp och äldreboende. De menar att det överhuvudtaget har skett en försämring av den svenska äldreomsorgen, något som en informant förknippar med politiska förändringar:

”När jag kom till Sverige var äldreomsorgen väldigt bra, men de senaste tio åren har det blivit sämre. Särskilt när socialdemokratin förlorade makten. Samtidigt är vi tacksamma för den äldreomsorg som finns i jämförelse med Chile”

Informanterna i gruppen diskuterar med varandra under lång tid vilka negativa förändringar som har skett under denna period. Enligt dem tar till exempel ”staten numera skatt på pensionen”, samtidigt som många nya kostnader uppkommit och andra har ökat. Det framkommer i intervjun att de genom media samt från familjemedlemmar och vänner också får höra om dåliga erfarenheter och rena skräckexempel om äldre som blivit vanvårdade i äldreboenden. De äldre i denna grupp menar att en alltför låg bemanningsgrad och bristande service i äldreboenden gör att de inte ser detta som ett alternativ för dem själva.

I intervjun med de äldre födda i Bolivia beskrivs en successiv försämring av den svenska äldreomsorgen. De förklarar att de själva inte har upplevt detta, eftersom ingen av dem ännu har gått i pension. Däremot är de flitiga konsumenter av medierapporteringar och de har nära

kontakt med personer som jobbar inom äldreomsorgen. Under intervjun framkommer det att de är skeptiska till äldreboenden då de har hört från familjemedlemmar att det är låg bemanningsgrad där. Försämringsarna och vanvården i den svenska äldreomsorgen sätter de i samband med privatiseringar. Företaget Carema lyfts fram som ett exempel för detta. Under intervjun framgår också att informanterna i denna grupp inte har närmare kunskap om vilka tjänster den kommunala äldreomsorgen erbjuder.

I gruppen med turkiska äldre konstaterade informanterna att den svenska äldreomsorgen är mycket bra i jämförelse med den turkiska. På frågan huruvida deras bekanta använder sig av äldreomsorgen svarar de att ingen de känner behöver denna typ av vård. En av informanterna har dock en rullstolsburen syster som dagligen behöver mycket hjälp, och hon har själv sett hur mycket hjälp kommunen kan ge och är nöjd med den hjälp systemen får. En annan informant menar dock att de som jobbar inom äldreomsorgen är stressade och inte har särskilt mycket tid för alla patienter. Under samtalet framgår det att denna information har hon fått dels via tidningar och dels via bekanta som har berättat om patienter som lider. Ingen av de andra är konsumenter av svensk media, men menar att de får återberättat från bekanta om tillståndet i svensk äldreomsorg.

Språkets betydelse

Ett genomgående och viktigt tema i informanternas berättelser handlar på olika sätt om språkets betydelse för deras möjligheter att ta till sig information om den svenska äldreomsorgen samt bruka de tjänster som där erbjuds.

De äldre med chilensk bakgrund lyfte fram sina begränsade kunskaper i svenska som ett stort handikapp i frågor som berör äldreomsorgen i Sverige. De lyfter fram detta som den centrala orsaken till att de inte är särskilt väl informerade om vilket stöd kommunen kan ge dem. Under intervjuns gång visar de stor osäkerhet om vad kommunen kan hjälpa dem med, och ibland diskuterar de sinsemellan hur den svenska äldreomsorgen faktiskt ser ut i dag. När de får frågan om de skulle vilja ha mer information, svarar en informant: *”Vi skulle gärna vilja ha mer information, och då på spanska”*.

Den hjälp de äldre i denna grupp får är pension och hyresbidrag. Ingen av informanterna använder sig av hemtjänst. Detta är delvis en kostnadsfråga, men det framgår av samtalet att det även finns andra orsaker. En äldre kvinna, som tidigare hade hemtjänst, berättar att hon slutat bruka denna hjälp då hon inte kunde kommunicera med de personer som kom hem till henne. I samband med detta tar hon också upp att det ibland kunde komma personer med bakgrund i mellanöstern eller andra länder, som lagade mat som hon inte alls var van vid och som hon inte heller uppskattade. De andra i gruppen bekräftar hennes erfarenheter. De sätter också samman dessa erfarenheter med det faktum att ingen av dem har hemtjänst vid tillfället, samtidigt som de uttrycker önskemålet att ha tillgång till hemtjänst på det egna modersmålet: *”Varför ger inte hemhjälpen oss en spankstalande person?”*

De äldre med bakgrund i Sri Lanka upplevde att de inte fått information om äldreomsorgen i Sverige, och de menade att ingen av dem heller känner någon landsman som fått hjälp från den svenska äldreomsorgen. I likhet med de andra grupperna tyckte de att äldreomsorgen i

Sverige är bra jämfört med det som finns på Sri Lanka, men de hade också mycket kritik när det gäller hur äldre behandlas i det svenska systemet. I dessa diskussioner kom en av informanterna, en kvinna som själv arbetade inom äldreomsorgen vid intervju tillfället, ofta att formulera både berömmanden och kritik av den svenska äldreomsorg, som de andra instämde i. Allmänt uttryckte informanterna, och framför allt den kvinna som jobbade inom hemtjänsten, att äldreomsorgen är dåligt bemannad. Hon menade också det är problematiskt att den svenska äldreomsorgen kännetecknas av bristande kommunikation: "I den svenska äldreomsorgen finns ingen kommunikation mellan personal och patient. Man ger bara medicin och mat, utan ens fråga hur patienten mår eller vad patienten tycker om maten eller servicen." Informanterna menade att ett problem är att många äldre inte kan kommunicera med personalen då de inte själva talar svenska, något som skulle kunna avhjälpas genom tolk eller genom att anställa personer som kan brukarnas modersmål. Detta menar de är en nödvändighet för att de äldre ska känna sig "trygga och respekterade".

I gruppen äldre med eritreansk bakgrund, liksom i de andra grupperna, säger sig informanterna inte ha någon större kunskap om den svenska äldreomsorgen, trots att de lyfter fram den som närmast idealisk i jämförelse med Eritrea, eller som en 55-årig kvinna uttrycker det: "Paradis, paradis, paradis". De har till exempel ingen klar bild av vilken hjälp de kan få från kommunen, eller hur äldreboenden fungerar. Den 55-åriga informanten menar att en bidragande orsak till att hon inte har tagit på reda på mer om äldreomsorgen är att hon känner sig ung. Hur det fungerar, vad kan hon få hjälp med och hur hon blir behandlad vill hon helt enkelt inte tänka på eller veta i hennes aktuella ålder. De andra menar att de är intresserade, men att de inte upplever att Botkyrka kommun har gett dem information om äldreomsorgen. De tillägger dock även att de själva inte har frågat om det heller, på grund av att de inte kan prata bra svenska och att de då ofta är beroende av tolk: "*Jag vet ingenting och har aldrig frågat heller. Om jag kommer att behöva veta något kommer jag att behöva tolk och man får inte hjälp av tolk när som helst. Ingen har gett mig någon information, om kommunen erbjuder det vill jag veta mer*". En annan informant, som är förtidspensionerad, säger att hon visserligen har hemtjänst, men hon säger sig inte vara nöjd med den hjälp hon får, mycket beroende på den dåliga kommunikationen med personalen, som kommer av att de inte talar hennes modersmål och att hon själv inte behärskar svenska så bra.

De äldre med boliviansk bakgrund vill gärna använda sig av de tjänster som äldreomsorgen kan erbjuda, då de inte tror att de kommer att få så mycket hjälp av sina familjer. Deras barn lever sina egna liv, som en av informanterna uttrycker det: "*Jag tror inte att vi får hjälp av våra barn. De har sina liv, sina familjer och bor inte hos oss. Kanske att de kan informera oss, men inte mycket mer*".

Informanterna i denna grupp var dock inte heller nöjda med den information som kommunen har gett när det gäller vilka tjänster de har tillgång till inom äldreomsorgen. "*Jag har inte fått någon information direkt från kommunen. Vi som är över 60 år behöver nog mer information*", menade en av dem, och en annan tyckte att "bankerna är bättre på att ge ut information än kommunen". Enligt en informant så hade de bara fått information om detta vid ett tillfälle, nämligen då de blivit 60 år gamla. Till skillnad från andra grupper efterfrågar de inte själva informationen på det egna modersmålet, då samtliga informanter i denna grupp behärskar svenskan obehindrat. Däremot påtalar de att många äldre latinamerikaner i

Botkyrka inte kan tala svenska, och menar att det då är viktigt att kommunen hittar sätt att sprida information om äldreomsorgen även på spanska. Detta behövs då de menar att många äldre latinamerikaner i Botkyrka kommun saknar kunskap om hur äldreomsorgen ser ut i Sverige.

I den turkiska gruppen behärskade inte tre av de fyra informanterna svenska tillräckligt bra för att kunna föra intervjun utan tolk, vilket kan ses som en begränsning i deras möjlighet att själva framföra sina åsikter. I denna grupp tyckte en av kvinnorna att när det gäller äldreomsorgen så borde *”informationen som ges ut vara på både svenska och turkiska – en kombination av dem”*. Det framgår i diskussionen att det är viktigt för dem att informationen finns tillgänglig på turkiska, för annars är de beroende av familjemedlemmar för att ta till sig informationen, vilket kan vara omständligt.

Personal som talar samma modersmål och mat man känner igen

I samtliga grupper tog informanterna upp hur bra det vore för dem med personal inom äldreomsorgen som talar deras modersmål. En annan tråd som ofta återkom i intervjuerna var betydelsen av att de serveras mat som de känner till och tycker om. Nedan följer en genomgång av hur detta aktualiserades i de olika grupperna.

Informanterna med chilensk bakgrund ger uttryck för en skeptisk och kritisk hållning till äldreboenden och hemtjänst under diskussionen. De menar att detta inte var något för dem då de hade barn som kunde ta hand om dem: *”De flesta äldre chilensare i Sverige tas om hand av barnen”*. När frågan om äldreboende tas upp svarar en av informanterna snabbt och kategoriskt: *”Jag vill inte hamna i ett servicehus!”*. Dels är det en kostnadsfråga, men den huvudsakliga anledningen är att de har läst om och hört från släkt och vänner att servicen är dålig och att pensionärerna där lämnas ensamma. Bemanningen är alldeles för låg: *”Vi vet att antalet anställda och den service som ges inte är den bästa i servicehusen”*. När intervjuaren längre fram i samtalet lanserar idén om ett spansktalande äldreboende tycker dock samtliga informanter att det definitivt skulle vara ett tänkbart alternativ: *”För oss är språket viktigt eftersom vi inte kan svenska. Även chilensk mat är viktigt”*

Gruppen äldre med eritreansk bakgrund berättar att i Eritrea tas de äldre om hand i hemmet med hjälp av familjen, men att det inte är något de önskar för sig själva som äldre. De som har barn i gruppen förklarar att även om det är bäst när barnen tar hand om sina föräldrar, då de äldre kan lita på sina barn, så vill de själva inte belasta sina egna barn i Sverige. Orsaken till detta är att de vet att barnen inte har tid till det då livet i Sverige är så krävande. De menar att om det ska vara realistiskt att barnen ska ta hand om de äldre, måste de då kunna leva på den ersättning de får för arbetet:

”Om staten vill att barn och barnbarn ska ställa upp och ta hand om sina föräldrar eller släktingar, är den viktigaste frågan vad de som hjälper till behöver själva, hur de ska klara sig medan de hjälper anhöriga. Svenska staten vet om allting och därför måste den också ta hänsyn till vad vi som har utländsk bakgrund behöver”

Samtliga i gruppen menar att de gärna blir omhändertagna av kommunens äldreomsorg som äldre, i synnerhet om de skulle hamna i en situation där de börjar förlora minnet och förmågan

att tala svenska. En av dem menar att ifall hon skulle råka ut för demens, så skulle hon hellre bli omhändertagen av personal som inte har eritreansk bakgrund, då hon helst inte vill bli sedd eller hörd av landsmän i fall hon förlorar förmågan att komma ihåg och tänka logiskt. Samtidigt önskar de äldre i denna grupp att äldreomsorgen skulle kunna erbjuda hjälp som tog hänsyn till deras kulturella bakgrund. Med detta menar de då främst språket och maten.

”Jag vill gärna bo med många kvinnor som har samma bakgrund som mig. Jag vill att personalen ska respektera detta. Om jag inte förstår vad de säger, vill jag att någon ska komma och tolka åt mig och dessutom laga mat som jag tycker om. Jag lagar alltid eritreansk mat, har aldrig provat svensk mat, även om den smakar gott så vill jag gärna ha mitt hemlands mat tillgänglig”

De äldre i denna grupp menar att det är bra för människor med liknande bakgrund att bo i samma äldreboende eller gruppboende eftersom de då kan de kommunicera med varandra och trösta varandra när de känner sig ensamma.

Under intervjun med äldre med lankesisk bakgrund uttryckte samtliga informanter att de som äldre inte ville hamna i en situation där de skulle belasta sina barn, och att de därför gärna ville bli omhändertagna av äldreomsorgen. En informant menade att: *”Barnen har inte tid att ta hand om oss, de jobbar jämt och för oss är det viktigt att de lyckas i livet. Därför vill vi inte belasta dem med våra bekymmer”*.

Informanterna i denna grupp tycker att det är bättre att undvika omsorg som ges av anhöriga, därför att ”när man blir gammal blir man litet jobbig”, men två av dem säger sig senare gärna vilja bli omhändertagna av anhöriga ifall dessa får bidrag så att det skulle motsvara en lön de skulle kunna leva på. Alla fyra har bott i Sverige i över 20 år men ingen av dem känner sig hemma i Sverige. De tycker bland annat att det svenska språket är svårt att behärska och kommunicera med. Därför önskar de att äldreomsorgstjänsterna skulle anpassas mer till deras språkliga situation. De tycker att äldreomsorgen skulle ta hänsyn även till andra aspekter som kan kännas svåra med Sverige, till exempel maten och kulturen:

”Vi förstagenerationsinvandrare klarar inte av svenska språket, matvanorna och kulturen. Därför behöver vi en äldreomsorg där vi kan känna oss hemma med dessa aspekter. Maten ska anpassas efter mångfalden, inte bara efter svenskars önskemål. Man borde ha ordnat gruppboende baserat på de gamlas etniska bakgrund”

När det gäller frågan om vad som händer om de bli demenssjuka vill kvinnorna bli omhändertagna av äldreomsorgen medan mannen tycker att det är bättre om barnen ställer upp.

Även de äldre med boliviansk bakgrund, som under intervjun menar att de är skeptiska till idén om att flytta till ett äldreboende på grund av den låga bemanningen, välkomnar längre fram i intervjun idén om servicehus för spansktalande. De menar dock att det i grund och botten också är en kostnadsfråga för dem och de misstänker att de kanske inte skulle ha råd att betala för denna tjänst. Det framgår i diskussionen att de inte vet vad en plats på ett äldreboende kostar och inte heller vilken service man betalar för. I fall de skulle råka ut för

demens vill informanterna i denna grupp helst bli omhändertagna av spansktalande ”proffs” inom äldreomsorgen.

Kvinnorna med turkisk bakgrund menar att de helst av allt skulle önska att familjemedlemmar tog hand om dem. Samtidigt påpekar de också att de absolut inte vill ses som en börda. De är osäkra på om deras barn kan ta hand om dem och ingen av dem vill vara ensam hemma om dagarna. De menar att ifall de börjar känna sig som en börda så har de inget emot att flytta till ett äldreboende. Ett turkiskspråkigt servicehus tas emot som en bra idé. En av informanterna, som behärskar svenska litet bättre än de andra, påpekar dock: *”Det vore också bra med svensktalande pensionärer på servicehuset. Jag skulle vilja lära mig mer svenska”*. Under diskussionen undrar kvinnorna också varför turkiska föreningar inte har startat äldreboende i Fittja, där många med turkisk bakgrund bor.

Ifall de skulle få hemtjänst påpekar de alla att de skulle önska en turkisktalande person. Informanten som fungerar som tolk under intervjun menar dock att det tyvärr är svårt att be om en turkisktalande person, även om de alla önskar sig en sådan.

Diskriminering

Informanterna i den bolivianska gruppen är de enda som tar upp frågor om etnisk diskriminering när de resonerar om sina farhågor när det gäller den äldreomsorg de kommer att behöva som äldre. Under intervjun säger en av männen att många äldre bolivianer väljer att flytta till Bolivia efter pensioneringen, eller bor växelvis i Bolivia och Sverige. En anledning till att äldre bolivianer flyttar är enligt en av dem diskriminering. Då pensionen är låg vill många av dem arbeta vidare som äldre, men, menar han, *”det finns en diskriminering mot äldre i Sverige, vilket även drabbar äldre bolivianer som istället väljer att flytta till hemlandet”*.

När informanterna i denna grupp ska svara på frågan vad de tror kommer att vara viktigt för dem som äldre, uttrycks farhågan att den känslan av utanförskap som de känner idag i samhället även kommer att finnas kvar inom äldreomsorgen för dem. En av dem säger att *”Det viktigaste för oss är att de betraktar oss som svenska medborgare”*, och senare under intervjun konstaterar han att *”Vi har hört att det finns diskriminering mot äldre invandrare i äldreboenden”*.

Sammanfattningsvis har detta avsnitt visat att det finns en påtaglig avsaknad av kunskap om den svenska äldreomsorgen bland de äldre med utländsk bakgrund i denna studie. Det har också framgått att samtliga äldre i denna undersökning har kommit i kontakt med negativa berättelser om äldreomsorgen i Sverige, via media och det som återberättas av bekanta. Samtliga uttrycker dock också att de gärna vill veta mer om äldreomsorgen och om vilka tjänster som erbjuds. Den informationen måste dock förmedlas på deras egna modersmål då många av dem inte behärskar svenska. På samma sätt återkommer i samtliga grupper önskemålet om personal som talar deras modersmål, både när det gäller hemtjänst och äldreboende. En annan tråd som ofta återkommer i grupperna är önskan att den mat som serveras inom äldreomsorgen ska vara mat de känner igen och är vana vid.

Idéer till verksamhetsutveckling

Under intervjuerna tillfrågades informanterna om de skulle vilja var delaktig i hur deras äldreomsorg utformas och vad de tror att Botkyrka kommun skulle kunna göra för att fler äldre med utländsk bakgrund börjar använda sig av äldreomsorgstjänster. I samtliga grupper sa sig informanterna vara intresserade av att vara delaktiga i sin äldreomsorg, även om man inte alltid kunde formulera hur detta skulle gå till. Genomgående var dock informanterna i alla grupper intresserade av mer information och av tillfällen för diskussioner om dessa frågor, som till exempel följande förslag från en informant i den bolivianska gruppen: *”Kanske genom att delta i grupper och prata om framtidens äldreomsorg. Vi behöver mer information från kommunen”*.

När det gäller vad kommunen kan göra för att främja bruket av äldreomsorgstjänster hos äldre med utländsk bakgrund kretsade informanternas svar kring nödvändigheten att framföra information om dessa tjänster på de äldres modersmål, samt nödvändigheten att bruka andra kanaler än de traditionella när det gäller att sprida denna information.

Informanterna födda i Chile, Turkiet och Bolivia tog upp möjligheten att använda sig av *föreningar* för att sprida information om dessa tjänster på deras modersmål.

På frågan om hur kommunen kan nå de äldre med latinamerikansk bakgrund nämnde de äldre med boliviansk bakgrund möjligheten att använda närradion som en kommunikationskanal som spansktalande äldre använder sig av och som är oanvänd av kommunen. Informationen bör ges på spanska.

Sammanfattning och rekommendationer

Det finns både skillnader och likheter mellan vad de äldre i de olika grupper som intervjuades i denna studie visste om den svenska omsorgen, vilka erfarenheter de hade av den och vilka tjänster de skulle vilja ha tillgång till.

En skillnad, som måste relateras till diskussioner om när i tid olika etniska grupper har migrerat till Sverige, är att medan vissa grupper av äldre genom egna erfarenheter har fått en viss kontakt med äldreomsorgen, så har andra grupper väldigt lite direkt kunskap om den. Däremot var en likhet mellan alla grupper att de hade mycket ”indirekt kunskap” om den svenska äldreomsorgen som de fått genom massmedier, eller genom mycket negativa berättelser som förmedlats av vänner och familj.

I denna undersökning har bara de äldre med chilensk bakgrund tyckt att det är självklart att barnen ska ta hand om dem som äldre. Det är också informanterna i denna grupp som i genomsnitt har varit äldst, då tre av dem var över 80 år gamla. Informanterna i de andra grupperna menar, även om många tyckte att det egentligen vore bäst om barnen kunde ta hand om dem, att de inte vill bli till en börda för sina barn. Därmed uppvisar resultaten av intervjuerna i denna rapport likheter med vad som kommit fram i studiecirkelsmaterialet *Framtidens äldre* (Edström & Morberg 2007). Även i denna tidigare studie framgick att de flesta informanter uttryckte ett önskemål om att barnen ska finnas där för dem när de blir äldre, men också en medvetenhet om att det kanske inte skulle bli så då barnen måste få ihop sina egna liv.

Språk och kommunikation verkar på många sätt vara ett hinder för informanterna i denna studie när det gäller att ha en klarare uppfattning om den svenska äldreomsorgen samt om vilka konkreta tjänster som erbjuds. I denna studie, liksom i studien *Framtidens äldre*, framgår att informanterna önskar ha tillgång till personal som delar samma modersmål som dem själva när det gäller bruket av de tjänster som kommunen kan erbjuda inom äldreomsorgen.

I rapporten *Inför pensioneringen* (Akaoma & Öhlander 2002) framgår att de äldres berättelse genomsyrades av en känsla av utanförskap i samhället, något som kan relateras till de mönster av etnisk segregation som präglar Botkyrka kommun. Utanförskap och segregation har också varit röda trådar i berättelserna från informanterna även i denna studie. Som mest tydligt uttalades det av de äldre med boliviansk bakgrund när de lyfta fram sina farhågor att den diskriminering de kände i samhället även skulle återfinnas inom äldreomsorgen. De äldre i denna grupp var även dem som behärskat svenska bäst och varit mest arbetsmässigt integrerade i samhället.

Men även under de andra intervjuerna kan frågor om utanförskap och segregation återfinnas, mest grundläggande i det faktum att få av dem, trots att en del levde i Sverige i över 20 år, kunde prata svenska.

Rekommendationer

Utifrån resultaten av denna studie kan följande rekommendationer formuleras:

- Det framstår som viktigt att kommunen utvecklar sätt att förmedla information om äldreomsorgens olika tjänster på andra språk än svenska. Informationen ska gärna vara riktad till äldre med utländsk bakgrund som inte behärskar svenska så att de själva kan inhämta information om detta, men också till deras familjer.
- För detta ändamål måste andra kanaler än de vanliga brukas. Ett förslag är att samarbeta med organisationer, församlingar och föreningar som har kontakt med målgruppen. En annan möjlighet är att samarbeta med de medier som målgruppen själva konsumerar, till exempel lokalradio.
- Att satsa på att nå de äldre på deras modersmål och genom alternativa kanaler är också viktigt då det möjligen skulle kunna motverka de negativa rykten som florerar bland de äldre när det gäller situationen för de äldre inom den svenska äldreomsorgen. Alla informanter i denna studie har kommit i kontakt med mycket negativa berättelser om hur de äldre har det på till exempel äldreboenden. Detta skapar antagligen oro hos de äldre och påverkar negativt viljan att ta till sig de tjänster som erbjuds.
- Öppna för möjligheten att matcha personer ur personalen med äldre som delar samma modersmål. Detta borde leda till att behärskandet av de språk som är vanliga bland äldre med utländsk bakgrund i Botkyrka ses som en kompetens.
- Undersöka möjligheten att öppna avdelningar/äldreboenden där kommunikationen sker på de modersmål som talas av de större åldrande invandrargrupper i kommunen. Detta har tidigare gjorts med framgång för den finska minoritet, och det finns även exempel från ett persiskt vård- och omsorgsboende i Tensta, Stockholm.
- Det vore intressant att genomföra en kunskapsöversikt över vilka erfarenheter som finns när det gäller organisering av en kommunal äldreomsorg så att det bättre motsvarar de förutsättningar som finns i en åldrande multietnisk population. Här vore det intressant att rikta sökarljuset mot länder där detta har varit en fråga under längre tid än i Sverige, till exempel England. Detta är ett uppdrag som Mångkulturellt centrum kan ta på sig att genomföra.

Källor

- Akaoma, Helena & Magnus Öhlander 2002. *Inför pensioneringen – en intervjustudie med immigranter. Underlagsrapport för äldreberedningen SENIOR 2005*. Tumba: Mångkulturellt centrum
- Edström, Nina & Mikael Morberg 2007. *Framtidens äldre – Cirkelmaterial kring kultur och etnicitet för vård och omsorgspersonal*. Mångkulturellt centrum: Tumba.

Bilaga

Frågeunderlag vid dialogträffar om äldreomsorg

- Vet du hur äldreomsorgen ser ut i ditt födelsesland? Vem tar hand om de äldre om inte familjen har möjlighet att göra det? Är det ett krav att man som anhörig ska ta hand om sina äldre släktingar?
- Vad vet du om den svenska äldreomsorgen? Vad vet du om Botkyrkas äldreomsorg? Vad tycker du om systemet?
- Genom vilka får du veta om äldreomsorgen? Vad berättar dem? Skulle ni vilja få info på ert språk från om vad kommunen kan erbjuda för hjälp?
- Vad tycker du om hur (Botkyrka kommun) informerat om äldreomsorgen? Är det tydligt eller skulle det kunna bli bättre? (I fokus för uppdragsgivare: Förutsätter vi att de som informationen riktas till har en viss förkunskap om vad exempelvis hemtjänst innebär eller är det lätt att förstå vad kommunen kan erbjuda?)
- Är det många i din omgivning som får någon form av omsorgsinsats? Om inte, vem tar hand om de äldre?
- Vad känns viktigast för dig på ålderns höst? Öppen fråga. (Nämn gärna så många saker som möjligt som exempelvis trygghet, miljö, närhet till anhöriga, vem som tar hand om mig, kulturen, att mina anhöriga tar hand om mig, att mina anhöriga inte behöver ta hand om mig, närhet till landsmän, språk, mat, inflytande etc.)
- Vad innebär en trygg ålderdom för dig?
- Vill du vara delaktig i hur din äldreomsorg ser ut? På vilket sätt vill du påverka den?
- Hur anser du att omsorgen bör utformas så länge du bor hemma?
- Om du får omsorg av dina anhöriga och detta är vad du själv valt (tillsammans med de anhöriga), hur tänker du dig att kommunen kan hjälpa dessa personer? (Exempelvis genom att du beviljas dagverksamhet, korttidsboende, viss hemtjänst, anhörigbidrag etc.)
- Det har visat sig att många som har utländsk bakgrund inte använder sig av äldreomsorg, även om de har denna rättighet. Vad kan Botkyrka kommun göra för att fler med utländsk bakgrund ska välja att ta del av äldreomsorgen?
- Om du blir dement (alternativt tappar minnet), det vill säga om du tappar förmågan att minnas och kanske förlorar förmågan att tala svenska, hur tror du idag att du skulle vilja tas om hand då?

Tack för ditt deltagande!